

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Факультет будівництва та архітектури
Кафедра гуманітарної освіти

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

Викладач: **Лазарева Марина Леонідівна**

Е-mail: lazarevaml@lnup.edu.ua

Кабінет: 403а (головний корпус)

Кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарної освіти Львівського національного університету природокористування. Викладач з 10-річним досвідом, автор понад 60 наукових публікацій та 30 навчально-методичних розробок.

Курси: "Філософія", "Філософія сталого розвитку", "Психологія", "Психологія сім'ї", "Соціологія".

Наукові інтереси: соціальна філософія, постгуманістичні студії, футурологія та перспективи людства в умовах технологізації, енвайронменталізм.

Анотація курсу: навчальна дисципліна "Психологія сім'ї" є дисципліною загальноуніверситетського вибору, що належить до циклу загальної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та викладається у 2 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Підсумковий контроль – залік.

Мета та цілі курсу. Метою навчального курсу є ознайомлення здобувачів з психологією шлюбно-сімейних стосунків як науковою дисципліною та прикладною галуззю психологічної науки; розкриття закономірностей становлення та розвитку шлюбно-родинних взаємин, функціонування сімейної системи, підтримання психологічного клімату сім'ї; забезпечення на цій основі формування у здобувача світоглядного та функціонального образу Я-сім'янина.

Формат курсу: проведення лекцій, семінарських занять та консультацій для кращого розуміння тем, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань. У процесі навчання проводяться різні види лекцій, зокрема тематичні лекції, лекції-дискусії, проблемні лекції. Семінарські заняття проводяться у вигляді семінарів-диспутів, семінарів з виступами здобувачів. Використовуються також ігрові та інтерактивні методи навчання (дидактичні, ділові ігри, ігрове моделювання ситуацій). На семінарських заняттях застосовуються такі методи як дослідження, самостійна робота, творчі завдання, підготовка есе та інтелектуальних карт, розбір ситуацій із практики тощо.

СХЕМА КУРСУ			
Тема	Кількість годин		
	Л	С	С / Р
Тема 1. Вступ до психології сімейних стосунків	2	2	2
Тема 2. Інститути шлюбу і сім'ї у контексті культурно-історичного розвитку людства	2	2	3
Тема 3. Тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі	2	2	2
Тема 4. Сім'я як соціально-психологічний феномен		2	3
Тема 5. Психологічні закономірності процесу формування подружжя		2	3
Тема 6. Любов як основа подружніх взаємин	2	2	2
Тема 7. Рольова структура сім'ї		2	3
Тема 8. Динаміка подружніх стосунків	2	2	2
Тема 9. Взаємини статей та сексуальні стосунки у подружжі	2	2	2
Тема 10. Психологія подружнього спілкування	2	2	3
Тема 11. Зрада як феномен подружнього життя		2	3
Тема 12. Психологія сімейної кризи		2	3
Тема 13. Соціально-психологічні особливості подружніх конфліктів	2	2	2
Тема 14. Дестабілізація і розпад сімейних стосунків		2	3

Тема 15. Насильство та ревності у сім'ї		2	3
Тема 16. Сім'я та її вплив на формування особистості дитини		2	3
Разом	16	32	42
Усього		90	

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Зміст теми	Рекомендовані теми для самостійної та науково-дослідної діяльності
Вступ до психології сімейних стосунків	Становлення психології сім'ї як науки. Місце психології сім'ї в системі наукового знання. Сім'я і шлюб як об'єкт психологічного вивчення.	Егалітаризація сімейних зв'язків у сучасному світі. Характеристика методів психодіагностики сімейних стосунків.
Інститути шлюбу і сім'ї у контексті культурно-історичного розвитку людства	Еволюція сімейних стосунків від найдавніших часів до сьогодення. Форми організації шлюбу в історичній ретроспективі (груповий шлюб, полігамія, моногамія). Національні особливості сімейних взаємин.	Статеві табу як соціальний інститут у давнину. Інбридинг у Стародавньому світі. Ідеал християнської сім'ї у середньовіччі. Сорорат як форма шлюбу у середньовіччі. Полігамія у сім'ях мормонів. Поляндрія у сучасному світі. Жіночий інфантицид у сучасній Індії. Традиційна українська сім'я.
Тенденції розвитку сім'ї у сучасному світі	Револуція сімейного життя у ХХ ст.: особливості та наслідки. Основні концепції розвитку сім'ї у ХХІ ст. Альтернативні форми сім'ї та шлюбу.	Взаємовідносини в мусульманських сім'ях. Сурогатне материнство та його вплив на психічне здоров'я жінки. Дитина в одностатевій сім'ї: проблеми самоідентифікації. Морально-етичні і психологічні проблеми альтернативних сімей.
Сім'я як соціально-психологічний феномен	Соціально-психологічна сутність сім'ї та її характеристики. Функції сучасної сім'ї. Типологія сімей.	Психологічна структура сім'ї. Основні психологічні проблеми сім'ї "порожнє гніздо".

<p>Психологічні закономірності процесу формування подружжя</p>	<p>Теорії вибору шлюбного партнера. Дошлюбна поведінка і спілкування. Дошлюбні ігри. Мотиви укладення шлюбу. Психологічна готовність до шлюбу.</p>	<p>Дошлюбна поведінка у культурах народів світу. Ініціації, пов'язані зі шлюбом у різних культурах. Роль ЗМІ у формуванні образу ідеального подружжя. Дослідження мотивів вступу в шлюб в дисфункціональних сім'ях. "Пікап" як різновид формування стосунків: мета, обґрунтування, критика.</p>
<p>Любов як основа подружніх взаємин</p>	<p>Феномен кохання та його прояви. Кохання як вищий рівень атракції. Співвідношення понять "кохання", "закоханість", "любов". Типологія любові. Теорії кохання. Пастки кохання.</p>	<p>Біохімія любові. "Трикомпонетна" теорія кохання Р. Стернберга. Теорія любові Р. Мея. Теорія любові Е. Фромма. Хворобливе кохання та його прояви. Жертвна любов. Культ тіла у ХХІ столітті та його вплив на поняття дружби і любові. Любов і гендер. Подвиги в ім'я кохання: історія та сучасність.</p>
<p>Рольова структура сім'ї</p>	<p>Сімейна рольова структура та види сімейних ролей. Розподіл влади і проблема лідерства у сім'ї. Рольова поведінка в шлюбі: рольові очікування і рольові домагання подружжя.</p>	<p>Взаємини молодого подружжя з батьками та їх вплив на рольову ідентифікацію чоловіка і дружини. Гендерні стереотипи та їх вплив на рольові очікування подружжя. Авторитарна сім'я: стан, проблеми, перспективи. Рольові конфлікти та їх вплив на взаємини у сучасній сім'ї.</p>
<p>Динаміка подружніх стосунків</p>	<p>Життєвий цикл сім'ї і чинники, що впливають на стабільність шлюбу. Адаптація подружжя. Проблеми перших періодів подружнього життя. Вторинна (негативна) адаптація подружжя та</p>	<p>Особливості літніх сімей в Україні і світі: порівняльна характеристика. Феномен подружньої сумісності.</p>

	умови її подолання.	
Взаємини статей та сексуальні стосунки у подружжі	Біологічні, психологічні та соціокультурні відмінності статей. Біологічна сутність шлюбу. Етапи сексуальної адаптації подружжя. Типи сексуальних сценаріїв у подружжі. Психологічна детермінація сексуальних розладів.	Сексуальні девіації в сім'ї: їх природа і види. Сексуальні табу та їх вплив на функціонування сімей. ЗМІ та їх роль у пропаганді сексуальних девіацій у сімейному житті. Свінгерство: його природа та наслідки для подружнього життя. Сексуальні розлади та їх вплив на функціонування сім'ї. Транссексуалізм та подружнє життя.
Психологія подружнього спілкування	Особливості та правила подружнього спілкування. Психологічні та побутові маніпуляції у подружньому спілкуванні. Психологічна характеристика маніпулятора. Засоби запобігання подружньої втоми.	Кризові періоди розвитку подружніх стосунків. Специфіка спілкування у корпоративних (прагматичних) та альтруїстичних сім'ях.
Зрада як феномен подружнього життя	Поняття і види подружніх зрад. Різновиди позашлюбних зв'язків. Причини подружніх зрад та їх наслідки. Психологічні особливості поведінки партнерів у позашлюбних зв'язках.	Суспільство і позашлюбні зв'язки: феномен "подвійної моралі". Суспільні санкції щодо подружньої зради: еволюція від найдавніших часів до сьогодення. Адюльтер. Подружня зрада в ісламі. Подружня невірність у християнстві.
Психологія сімейної кризи	Поняття сімейної кризи, її основні причини та характеристики. Рівні прояву сімейної кризи. Нормативні кризи подружнього життя. Ненормативні кризи життєвого циклу розвитку сім'ї.	Кризові періоди у шлюбі. Психологічний супровід сім'ї у стані нормативної кризи.

Соціально-психологічні особливості подружніх конфліктів	Сімейний конфлікт, його стадії та особливості. Причини сімейних конфліктів. Поведінка подружжя у конфліктних ситуаціях. Профілактика подружніх конфліктів.	Стратегії поведінки в конфлікті та способи виходу їх нього. Самодопомога у вирішенні сімейних конфліктів. Міжпоколінні конфлікти у сім'ї: причини, перебіг, наслідки.
Дестабілізація і розпад сімейних стосунків	Основні фази дестабілізація сімейних стосунків і чинники руйнування сім'ї. Розлучення, його типи та стадії. Поведінка подружжя у ситуації розлучення. Соціально-психологічні наслідки розлучення.	Міфи про сім'ю і сімейні ролі. Егоїзм як фактор дестабілізації сім'ї. Кросскультурні дослідження змішаних шлюбів і мотивації розлучень у них. Алкоголізм як чинник руйнування сім'ї. Дитина-інвалід у сім'ї як чинник її руйнування.
Насильство та ревності у сім'ї	Природа сімейного насильства та його види. Психологічна характеристика дітей, що виховуються в атмосфері насильства. Феномен подружніх ревностей. Особливості чоловічих і жіночих ревностей.	Психологічне насильство в сім'ї. Фінансове насильство у сім'ї. Лайка як одна із форм вербальної агресії. Сексуальне насилля у сім'ї та форми суспільної реакції на подібні явища. Вплив телебачення на рівень агресивності поведінки людини у подружньому житті. Елементи агресії у комп'ютерних іграх та їх трансляція на реальне сімейне життя. Фанатизм у сімейних стосунках. Хворобливі прояви любові. Кровна помста у сімейних стосунках у культурах народів світу.
Сім'я та її вплив на формування особистості дитини	Психолого-педагогічні моделі взаємовідносин "батьки – дитина". Психологічні механізми впливу батьків на особистість дитини.	"Материнський інстинкт": міф чи реальність? Психологічні особливості протікання бажаної і небажаної вагітності. Егоїзм дітей.

	Типи і стилі сімейного виховання.	Батьківське ставлення до прийомної дитини. Конфлікти батьків і підлітків: причини, зміст, наслідки.
--	-----------------------------------	--

Методичне забезпечення курсу. Хід семінарських занять, форми роботи зі здобувачами, тематика наукових есе, творчі індивідуальні навчально-дослідні завдання і порядок їх виконання, рекомендовані для самостійного опрацювання першоджерела відображені у методичних рекомендаціях:

Лазарева М. Психологія сім'ї. Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять і самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей. Львів. 2023.

Система оцінювання та методи контролю. Оцінювання за навчальною дисципліною "Психологія сім'ї" проводиться за 100-бальною шкалою, які можна набрати, працюючи на семінарських заняттях.

Методи контролю

1. Усний контроль (опитування, дискусія, брейн-стормінг, ділова гра тощо).
2. Письмовий контроль (самостійна і контрольна роботи, есе, кросворди, термінологічний диктант тощо).
3. Тестовий контроль (поточне та підсумкове тестування).
4. Індивідуальні навчально-дослідні завдання (підготовка інтелектуальної карти, написання есе).
5. Графічний контроль (графічне зображення понять, термінів, складання інтелектуальних карт тощо).

Види контролю: поточний, проміжна та семестрова атестація, підсумковий.

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам

Поточне оцінювання (разом 100 балів)															
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14	Тема 15	Тема 16
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

Академічна політика курсу. Успішне вивчення курсу передбачає самостійне виконання здобувачами усіх навчальних завдань у визначені терміни, відпрацювання пропущених занять і регулярний контроль за результатами навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з врахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей). Відпрацювання пропущених занять відбувається згідно із графіком відпрацювання пропущених занять у вільний від занять час. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, проходження практики закордоном тощо) навчання може

відбуватись в онлайн-формі за умови погодження цього процесу із керівником курсу.

Політика академічної доброчесності передбачає, що здобувач самостійно виконує усі поставлені перед ним завдання курсу, робить посилання на джерела інформації у разі використання ним ідей, розробок, тверджень інших авторів, дотримується норм законодавства про авторське і суміжні права, надає достовірну інформацію про результати своєї власної діяльності і використані методики досліджень, толерантно ставиться до колег, будує контакти з оточуючими на основі загальнолюдських цінностей та принципів гуманізму. Здобувач повинен дотримуватись "Кодексу академічної доброчесності науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Львівського національного університету природокористування" та усвідомлювати, що порушення принципів академічної доброчесності тягне за собою відповідальність.

Консультацію щодо виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, а також додаткову інформацію з курсу можна отримати у викладача у період його робочих годин.

Рекомендована література, бібліотечні та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Психологія сім'ї: навч. посібник / За заг. ред. В. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2009. 282 с.
2. Психологія сімейних взаємин: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / За ред. М. Корольчука. Київ: Ніка-центр, 2010. 293 с.
3. Седих К. Психологія сім'ї: навчальний посібник. Київ: Академія, 2015. 191 с.
4. Федоренко Р. Психологія сім'ї: навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 362 с.

Додаткова література:

1. Ануфрієва Н. Т. Зелінська, Н. Єрмакова. Соціальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Каравела, 2011. 295 с.
2. Берлач А. Конфліктологія. Навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ: Університет "Україна", 2007. 204 с.
3. Варій М. Загальна психологія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
4. Гуменюк Л. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів: ЛДУВС, 2015. 564 с.
5. Діденко С. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. Київ: Арістей, 2003. 312 с.
6. Кириленко Т. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
7. Кісарчук З., Єрмусевич О. Психологічна допомога сім'ї. Навч. посібник. Київ: Главник, 2006. 128 с.
8. Ліфарєва Н. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 240 с.
9. Максименко С. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.

10. Мілютіна К. Психологія сім'ї. Техніки раціонально-інтуїтивної психокорекції родини. Київ: Главник, 2007. 144 с.
11. Москаленко В. Соціальна психологія: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
12. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія: у 2 кн.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Кн. 1 Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2004. 576 с.
13. Піддубна О. Задоволеність шлюбом і рівень суб'єктивного контролю в подружній парі. *Соціальна психологія*. 2004. № 6. С. 172–178.
14. Психологічна допомога сім'ї: навч. посіб.: у 3-х кн. / За заг. ред. З. Кісарчук Київ: Главник, 2006.
15. Сейла Г. Дж. Щось більше, ніж кохання: складові щасливого шлюбу. Черкаси, 2002. 140 с.
16. Семиченко В., Заслуженюк В. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посібник. Київ: Веселка, 1998. 214 с.
17. Титаренко Т. Сучасна психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Каравела, 2013. 372 с.
18. Тихомирова Є., Постоловський С. Конфліктологія та теорія переговорів. Підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с.
19. Фаринич О., Щербан Т. Психологічні особливості студентських сімей. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 713–724.
20. Філоненко М. Психологія спілкування. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
34. Циба В., Шайгородский Ю. Соціальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: Дивосвіт, 2009. 336 с.

Бібліотечні ресурси:

- Наукова бібліотека Львівського національного університету природокористування (м. Дубляни, вул. В. Великого, 1).
- Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника (м. Львів, вул. В. Стефаника, 17).
- Львівська обласна наукова бібліотека (м. Львів, проспект Шевченка, 13).
- Наукова бібліотека ЛНУ ім. І. Франка (м. Львів, вул. Драгоманова, 5, 17).
- Центральна міська бібліотека ім. Лесі Українки (м. Львів, вул. Мулярська, 2а).
- Бібліотека Львівської комерційної академії (м. Львів, вул. Туган-Барановського, 10).

Інтернет-ресурси:

- <https://core.ac.uk/download/pdf/153585033.pdf>
- https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38814/1/V_Polishchuk_Pidruchnik_2021_IL.pdf
- <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0d568e5b-550b-4b91-8bb3-8e6a23057f58/content>
- https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21440/1/posibnyk_simia%202021.pdf
- <https://stud.com.ua/psihologiya/>